

Helsinki 24.10.2022

Sivistysvaliokunta

Asia: Professoriliiton lausunto hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseksi vuosina 2024–2030 (HE 211/2022)

Professoriliitto (myöhemmin liitto) professorikunnan edustajana lausuu hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseksi vuosina 2024–2030.

Liitto haluaa kiittää parlamentaarista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan työryhmää sen arvokkaasta työstä ja ehdotuksesta nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitusta muun muassa säättämällä T&K-rahoituslaki. Esitys parantaa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen ennakoitavuutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen määrää lisättäisiin tasaisesti vuosittain, ja jatkossa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta ja sen seurannasta laadittaisiin pitkäaikainen suunnitelma. Valtion panostukset TKI-toimintaan mahdollistavat kasvua ja hyvinvointia. Huolemme tieteellisen tutkimuksen asemasta, tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen ja TKI-toiminnan resurssoinnista on kuultu. Lisäresursointi parantaa myös suomalaisten tutkijoiden osallistumista kansainvälisiin ja nopeasti viime aikoina muuttuneisiin kilpailuihin tutkimusrahoitushakuihin ja -yhteistyöhön. Pidämme lakiehdotusta erittäin kannatettavana.

Lausunnon pääkohdat:

- Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tämä tarkoittaa valtion T&K-rahoituksen lisäämistä 1,8 miljardilla eurolla vuosina 2024–2030. Vuosittain valtuuksien ja määrärahojen lisäys olisi noin 260 miljoonaa euroa edellisvuoden tasoon nähden. Panostus tutkimukseen ja innovaatioihin tarjoaa avaimet tulevaan kasvuun ja yhteiskunnan uudistumiseen. Vahva TKI-toiminta on avainasemassa kestävä ja palautumiskykyisen yhteiskunnan rakentamisessa ja vihreän siirtymän toteuttamisessa. Korkeatasoinen ja pitkäjänteinen perustutkimus vahvistaa yhteiskunnan osaamispohjaa, oikeudenmukaisuutta ja kriisinkestävyyttä.
- Lain tasolla säädettäisiin T&K-rahoituksen käyttöä koskevan vaalikautta pidemmän suunnitelman laatimisesta. Suunnitelmassa määriteltäisiin rahoituksen suuntaamisen peruslinjaukset eli esitettäisiin tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Liitto pitää suunnitelmaa pääosin hyvänä. Suunnitelman valmistelussa tulisi hyödyntää akateemista osaamista, eikä sen tulisi olla liian yksityiskohtainen.
- Valtioneuvosto veloitettaisiin seuraamaan julkisten ja yksityisten T&K-menojen euromääristä kehitystä. Seuranta tehtäisiin Tilastokeskuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan vuositilastojen perusteella. Jos havaittaisiin, että yksityisen sektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat vähemmän kuin kaksi kolmasosaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoista kolmen uusimman vuositilaston keskiarvon mukaan, valtuuksien ja määrärahojen vuosittainen korotus voitaisiin tehdä pienempänä. Liitto pitää seuranta kannatettavana ja toteaa, että T&K-menojen jälkeensä jääneisyyden vuoksi vuosittaisiin korotuksen pitäisi olla minimi, eikä siitä tule tinkiä, vaikka yksityinen rahoitus putoaisi. Tilastojen niin osoittaessa seurannan tulisi mahdollistaa valtuuksien ja määrärahojen vuosittainen korotus säädettyä suurempana.

PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

- Tutkimuksen ja opetuksen laatu, kansainvälisesti tunnustettu tieteen ja taiteen korkea taso sekä koulutuksen luoma sivistys ja osaaminen voidaan saavuttaa vain riittävän suurilla investoinneilla tutkimukseen ja koulutukseen. Suomen TKI-rahoitus on jäänyt kilpailijamais-
tamme jälkeen. Rahoituslaki ja resurssien kohdentaminen yliopistoille, tutkimuslaitoksille, Suomen Akatemialle ja Business Finlandille korjaa tätä jälkeenjääneisyyttä.

Yksityiskohtainen tarkastelu:

Tiede ja sivistys ovat hyvinvoinnin ja kansainvälisen kilpailukyvyn kulmakivi

Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi perustuvat osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille. Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteen vuoteen 2030 mennessä sekä hallitusohjelman, tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartan (TKI-tiekartta) että parlamentaarisen TKI-työryhmän mukaisesti. Julkisen sektorin osuus 4 prosentin T&K-tavoitteesta on kolmannes eli 1,33 %. Julkisen sektorin osuudesta Suomen valtio rahoittaa valtaosan (90 %), joten valtion T&K-rahoituksen tulisi nousta 1,20 prosenttiin BKT:sta. Liitto katsoo, että lakia tulisi täydentää ja T&K-rahoituksen tulisi voida suotuisan kehityksen myötä olla enemmänkin kuin 1,2 prosenttia BKT:sta. Nyt asetetun tavoitetilan (1,2 %) saavuttaminen edellyttää talousarviossa noin 260 miljoonan euron vuosittaista lisäystä tutkimukseen ja kehittämiseen edellisvuoden tasoon nähden.

Liitto haluaa tuoda esiin, että korkealaatuisen tutkimuksen tulokset ovat yliopistojen opetuksen perusta ja uusien sovellusten mahdollistaja kaikkialla yhteiskunnassa. Tutkimuksen ja opetuksen laatu, kansainvälisesti tunnustettu tieteen ja taiteen korkea taso ja koulutuksella aikaansaatu osaaminen voidaan saavuttaa – ja pitää – vain riittävän suurilla investoinneilla tutkimukseen ja koulutukseen. On myös huomattava, että tieteellisen tutkimuksen ja korkeakouluopetuksen kansainvälinen taso kohoaa jatkuvasti ja vaatii myös Suomessa investointeja. Investoitaessa vapaaseen tutkimukseen parannetaan tiedeyhteisön edellytyksiä käynnistää ja vahvistaa nopeasti tutkimusta, joka auttaa ymmärtämään muuttuvaa maailmaa ja ajankohtaisia ongelmia paremmin. Se johtaa myös varhaisempiin läpimurtoinnovaatioihin, jotka vauhdittavat kestävästä kasvusta ja ongelmien ratkaisuja. Pandemia on osoittanut meille kaikille tieteen merkityksen hyvinvoivalle yhteiskunnalle.

Tiedepoliittisia ratkaisumalleja

Suomen TKI-rahoitus on jäänyt kilpailijamaisitamme jälkeen. Suomen T&K-menojen BKT-osuus oli 2,91 % vuonna 2021, kun vastaava luku oli Ruotsissa 3,4 % (vuonna 2019) ja Tanskassa 2,96 % (vuonna 2020). Professoriliiton Kevätseminaarissa esitettiin ehdotuksia tiedepoliittisiksi ratkaisumalleiksi (Aula Research 2022). Tiedepolitiikalta vaaditaan pitkänteisyyttä, ja kokonaisvaltainen tiedepolitiikka vaatii hyvää koordinaatiota ja johtamista, jotta valtion resurssoinnit saadaan täysimääräisesti hyödynnettyä ja suunnattua uudelleen muuttuneen maailmanpoliittisen tilanteen mukaan.

Hallinnonalakohtaisen tutkimusrahoituksen (GBARD) osuus on Suomessa varsin suuri. Sen siirtämisestä Sveitsin tapaan jaettavaksi ensisijaisesti suoraan yliopistojen perusrahoitukseen tai vaihtoehtoisesti Business Finlandin ja Suomen Akatemian kautta kannattaisi vakavasti harkita. Näin voitaisiin koordinoita T&K-toiminnan tavoitteiden toteuttamista. Rahoituksen käyttöä valvomaan tarvittaisiin parlamentaarinen toimielin. Myös tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia tulisi harkita suhteessa parlamentaariseen työhön. Yliopistoille ja tutkimuslaitoksille pitää saada tutkimus- ja inno-

PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

vaationeuvostoon, sen valmisteluryhmiin sekä mahdollisesti perustettavaan uuteen parlamentaari-
seen toimielimeen vahvempi edustus ottamalla mukaan kansainvälisesti ansioituneita suomalaisia
professoreja.

Immateriaalioikeudet osaamisperusteisen kilpailukyvyn vahvistajana

Tekijänoikeudet turvaavat tieteen vapauden ja mahdollistavat innovaatiot ja takaavat Suomen kil-
pailukyvyn. Tutkijoiden tekijänoikeuksia ei saa kaventaa, vaan kannustaa tutkijoita, myös kansa-
laistieteen harjoittajia, hyödyntämään oikeuksiaan innovointiin esimerkiksi tekijänoikeuslakia muut-
tamalla, ja säilyttämällä nykyinen niin sanottu tutkijapoikkeus. Tekijänoikeuksien oivaltavalla käy-
töllä parannetaan teosten, aineistojen ja oppimateriaalien avointa saatavuutta ja etenkin kaupallista
hyödyntämistä. Tutkijoiden oikeus päättää tutkimuksensa julkaisemisesta / julkaisematta jättämi-
sestä sekä tulosten hyödyntämisestä ja sen muodoista vapaasti on laadukkaan, vapaan ja vastuul-
lisen tutkimuksen perusta.

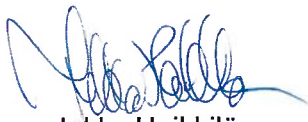
Aloituspaikkojen lisäämiseen erillisrahoitus

TKI-rahoituksen nostamisella tavoitellaan kasvu- ja tuottavuushyötyjä, jotka syntyvät osaavista te-
kijöistä ja innovaatioista. 50 %:n korkeakoulutustavoite vuoteen 2030 mennessä eli 100.000 uutta
korkeakoulututkintoa tulee toteuttaa koulutuksen korkea laatu säilyttäen ja täysimääräisesti resur-
soiden. Virtuaaliopetus on tehostanut, mutta samalla monimutkaistanut lähiopetusta ja vieroittanut
opiskelijoita tiedeyhteisöstä ja lisännyt opiskelijoiden oirehtimista. Opiskelijoiden taloudellinen
asema on myös nopeasti heikentynyt. Tilanteen korjaaminen edellyttäisi satojen miljoonien eurojen
lisäresursointia vuositason koulutukseen ja opintososiaalisin etuuksiin. Ajatus siitä, että yliopis-
toissa aina vain opetettaisiin enemmän, on ilman lisäopettajia mahdoton. Muussa tapauksessa
tämä tarkoittaa sitä, että henkilöresursseja siirretään tutkimuksesta opetukseen.

Korkeakoulut lisäävät laajapohjaisella yhteistyöllä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekry-
tointia suomalaisiin korkeakouluihin. Koulutuspoliittisen selonteon mukaan osaajatarpeisiin vastaa-
miseksi vuosittainen uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvaa nykyisestä kol-
minkertaiseksi, viiteentoistatuhanteen vuoteen 2030 mennessä. Myös tähän on varattava vastaava
rahoitus.

Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitusta ja sen ennakoitavuutta tulee parantaa. Rahoi-
tuksen ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys on välttämätön edellytys korkeatasoisen ja tuloksekkaan
tieteellisen tutkimuksen ja kehitystoiminnan onnistumiseksi.

Professoriliitto-Professorsförbundet

Jukka Heikkilä
puheenjohtaja

Tarja Niemelä
toiminnanjohtaja